

Trefán Leonárd szerkesztésében jelenik meg. Mind e lapok és folyóiratok külön írói gárdára támaszkodnak, s elégséges anyagot tudnak termelni a maguk számára. Összegezve megállapítható, hogy az utolsó két évben lendületes és önálló irodalmi élet alakult ki Erdélyben.

A könyvpiacra az első könyveket a millenista szekta hívei adták ki. Nagy vallásos irataikat igen szép magyarnyelvű kiadásokban terjesztik. *Russet*-féle angol könyvek ezek, de írőkkel fordították és igen nagy összegeket áldoztak kiadásukra. Ha kevés is és nem is a legerősebb írói tehetségek reprezentáns írásai jelentek meg eddig könyv alakban, az erdélyi piac szempontjából örvendetes megindulás ezen a téren is megtörtént. Így a könyvkiadói vállalkozás — megfelelő nagy tőkével — máris komoly üzletnek bizonyult.

A tudomány szakírói, sajnos, legnagyobbbrészt elmentek, mindössze néhány orvosprofesszor maradt itt, akik még Pesten és Németországban adják közre nagyobb dolgozataikat. Van azonban orvosi magyar szaklapunk, amelynek igen fiatal és igen kiváló szerkesztőjét, *Benedek Lászlót*, most hívták meg a debreceni egyetem ideggyógyászati klinikájára. A lapot továbbra *Filep Gyula* belgyógyász tanár fogja szerkeszteni.

Az írói gárdákban határozott nagy tehetségek vetődtek fel, akiknek a kifejlődésére az erdélyi könyvpiac, a folyóiratok és komolyabb napilapok megfelelő érvényesülési teret nyújtanak.

Igen sok kiadatlan novellája került felszínre a tizenkét évvel ezelőtt elhalt *Petelei Istvánnak*, kinek írásművészete most teremt iskolát, miután annak idején csak mellőzésben részesítették a pesti irodalmi klikkek. Egészen új utakat vág magának gyémántkemény tollával *Nyirő József*, aki ragyogó momentumokat hoz fel a székely életből s aki eredeti talentumával a kivételes nagyság felé halad. Igen jó mestere a novellairásnak *Nagy Dániel*, kinek egyetlen hibája, hogy túl sokat termel s néha mélyebb érték nélkül valót is. *Tabéry Géza* sulvos írásait a pesti közönség is ismeri. *Pálffy Gyulácsy Irén* írói tehetsége Nagyváradról nőtt ki, de az egész Erdély számára. A legerősebb novellairóink között kell felemlítenem *Ligeti Ernő*, *Kós Károly*, *Szentimrei Kovács Jenő*, *Gally Domokos* és *Makkai Sándor* neveit is.

Bár a novellairásban súlyosabb értékekkel dicsekedhetünk, versköltőink között is akad néhány kiváló. *Reményik Sándort* pl. eléggé ismerik a budapesti irodalmi körök is. Utána a sorban *Berde Mária* következik, majd *Szabolcska Mihály*, kinek új verskötete most jelent meg. *Áprily Lajos* igen komoly, nagy tehetség. *Szentimrei Kovács Jenő*, *Szigeti Ernő*, *Kádár Imre*, *Bartalis János* mind jó nevek s ide lehetne talán még sorozni *Tompa Lászlót* is. De rendkívül fontos név a *Szombathy Szabó Istváné*, aki kálvinista pap Krassószörényben s aki az új magyar lírában meg fogja találni méltó helyét.

Igen hosszú névsorát lehetne felsorolni azoknak, akik hozzájárulnak az erdélyi irodalom kialakulásához s az írásukból élnek ma meg Erdélyben. Vannak néplapok és van ifjúsági irodalom is. Mesés könyvek is jelentek meg. A tehetségesek felvetődtek és a munkakedv szárnyakra kapott. Teljesen komoly és megfelelő szímmal mértékelt kritikára volna most még rendkívül nagy szükség. Ez hiányzik még. Fővédként az erdélyi irodalmi fellendülés eredményeiről sokat fog még hallani Magyarország.

Transilvanus.

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

Egy-két szó . . .

Huszonegy fokos hideg volt az utcán, mikor kiléptem a színházból, de igazán nem tudom, hol fáztam jobban, bent a színházban, ahol fűtöttek, vagy kint, ahol fagyott.

Tudom, hogy a színház nem oka annak, hogy nem tud felmelegedni benne a néző, hisz a felmelegedés a közönségtől is kíván egy kis aktivitást. Ahoz, hogy egy színház művészi teljesítményt tudjon nyújtani, olyan közönségre van szüksége, amely érdeklődésével, anyagi támogatásával és mélyebb műveltségével támogatni akarja a színház törekvéseit. De viszont ahoz, hogy egy színháznak ilyen közönsége legyen, a színház nevelő munkája is szükséges. Olyan nevelő munka, amely előre látja a célját, eszközeit, amely nem kimél fáradságot és nem hátrál meg az első sikertelenségen.

Kolozsvár volt az a város, amely Magyarországon először hozta színre Csengeri professzor csodálatos szépségű Sophokles műfordításait. Megtehetette ezt Janovics Jenő dr., a kolozsvári Nemzeti Színház igazgatója, mert volt megértő, hozzánevelt közönsége, amely nem hagyta üresen a színházat, amikor „csak” Sophoklesről volt szó és nem *Zerkovitz Izidorról*. Am a kolozsvári színház sem kapta készen az ő — a budapestinél sokkal disztináltabb — közönségét. Az is kénytelen volt egykor sűrű egymásutánban műsorán tartani a „Betyár kendőjét” és a „Viola, az alföldi haramia” című népszínműveket, amíg szép lassan megtalálta a lassu átmenetet — ugyanazon közönségnek játszva — a rossz fordításu idegen és gvenge magyar darabokon át klasszikusainkig, az angol Schakespeareig s a görög szerzőkig és a klasszikus (Offenbach, Strausz, Planquette) operettekig az operáig, hisz 1912-ben már Wágnert is mutattott be.

A szegedi közönség nagyon hasonlít az alföldi földhöz, amiből mindent ki lehet termelni, ha jól megművelik. Tudjuk, hogy nehéz egy vidéki színháznak magasabb célokat tűzni ki maga elé, amikor a fővárosi színházak műsorát akarja látni a közönség, de éppen azt kell elérni egy színháznak, hogy munkáját ne a közönség izlése irányítsa, hanem a színház diktálja a közönségnek.

A szegedi újságokban megjelenő számos kritika ilyenformán nem a színházat bírálja, hanem a közönséget, amely saját magát akarja a színpadon látni és nem engedi magát elvezetni az igazi irodalom felé.

Tervszerűséget a direktiótól s több jóakaratot a közönségtől!

Ha majd a „Monna Vanna” kritikáját nem e lakonikus szavak fogják befejezni: „A színház csak fény telt meg”, hanem feltáz elveri és érti át a színház nemes munkáját, akkor kritikánk is több jogosultsággal foglalkozhatik a színházzal s mi sem fogunk fájni a fűtött teremben.

Mihalik Kálmán.

Gy. Márkus Lilly hangversenye.

A Tisza-szálló nagytermében f. hó 9-én egybegyűlt közönség több várakozást fűzött a sokat ígérő műsorhoz, mint amennyit a művésznő zongorajátékával beváltani tudott. — A gazdag műsoron a következő számok szerepeltek:

Brahms-Paganini: Változatok, **Chopin:** As dur ballada, Ges dur Etude, Cis moll keringő, E moll Valse Brillante, továbbá **Debussy** Danse. **Liszt:** Liebestraum (As dur) és a IX. Rhapsodia, valamint két saját compositio: Gavotte ancienne és Libellenreigen.

A technikai nehézségekben bővelkedő **Brahms-Paganini:** Variációk felülmúlták a művésznő technikai képességeit, s a technikai nehézségekkel való kiütközés károsan befolyásolta a darab tempóját is.

Chopin: tragikus szépségű As dur balladájának előadásában sem találtuk meg a „fájdalom Istentől ihletett költőjének“ mélységesen szép gondolatait és magyszerű kitöréseit, valamint **Liszt:** Liebestraumjából is hiányzott a tökéletes átérzés, elmélyedés.

A **Chopin** keringők **Debussy** Danse, a saját szerzeményű Gavotte és a ráadásul játszott bájos kis Corelli kompozíciók előadásában némi kárpótlást kaptunk; néhol megcsendültek finomabb pianissimók, megcsillantak rejtettebb nuance-ok is.

Nem tudtuk megérteni a **Chopin:** Ballada és a **Liszt:** Liebestraum tempójában észlelt sietséget; vagy talán ezzel akarta a művésznő behozni azt az időbeli késedelmet, amellyel a Paganini előadásánál adós maradt?

Szeretnők a sikertelenséget a dispositio hiányának tulajdonítani, annál is inkább, mert volt alkalmunk már szerencsésebben sikerült hangversenyein is hallani **Márkus L.-t.**

A csaknem teljesen üres terem a megszokott, szomorú képét nyújtotta a közönség zene iránti közönyének.

K. G.

Mikes Irodalmi Társaság

első matinéja f. hó 12-én délelőtt tökéletes sikert aratott a **Belvárosi Mozgóban.** A terem zsufolásig megtöltő közönség művészi és tudományos értékek egész kincsházát találta meg az ünnepségen. — A műsor legelső számáért a Szeffe énekkarát illeti a dicséret, a „Magyar hiszekegy“-et lelkesen és kellő precizitással énekelte a még alig pár hete rendszeresen betanult chorus. Megnyitó beszédet **Menyhárt Gáspár** dr. rektor magnificus mondott, mint a társaság elnöke, legközelebbi programmul tüzte ki az erdélyi népköltészet, művészet, tudomány és Erdély természeti kincseinek ismertetését. **Biró László** Szeffe-tag **Csanády György** „Mikes“ című remekszép irredenta költeményét szavalta el mély átérzéssel és sok rutinnal.

Apáthy István egy. tanár előadó „Mikes Kelemen törökországi levelei és a mai magyar közélet nyelve“ címmel nagy tudású, igaz magyar, keresztény szellemtől áthatott előadásában rámutatott azokra a hűnökre és hibákra, melyeket nyelvünk rovására követünk el. Különösen a mai „magyar“ újságírók kártevése fölött tört pálcát.

Méltó befejezésül **K. Turay Emma** asszony énekelte néhány szép székelynótát tökéletes művészi élvezetet nyújtva. Zongorán **Mihalik Kálmán** Szeffe-tag kísérte, kit nemcsak mint perfekt kísérő művészt, hanem mint a második borongós kedvű szép székelynóta szerzőjét is megilleti az elismerés.

K. G.

A kis Grizett.

Telt ház mellett mutatta be a városi színház **Stolz** Robertnek Bécsben és Budapesten nagy sikert aratott operettjét, a **Kis Grizettet.** A darab meséje sablonos. **Colette** grófnőt esküvője előtt egy párisi mulatóhelyre viszik a társszerzők, hol a grófnő levétközvéen az előkelőség kötelekeit, belepillant kissé a „közönségesen“

mulatók éjszakájába. Természetes, hogy az inkognitóban mulató grófnőnek találkoznia kell a fess tengerészhadnaggal, akiben három felvonáson keresztül huzódó szerelemben megtalálja az igazi férfit. — **Stolz** színes muzsikája kissé szegényesen hangzott az orchesterből. A bécsiek kedvenc zeneszerzőjének a muzsikáját jellemzi, hogy apró zenei semmiségeket tud hangszerelésével színes köntösbe öltöztetni, s ha elvesziti témáinak csillogó pávatollait, szintelen szürke veréb lesz a díszesen ragyogó pávából. Ebben azonban nem hibáztathatjuk a színház zenekarát, a mely elvégre nem helyettesítheti mindég a hárfát egy zongorával, mint tette az Álarcosbál előadásain, a hárfa és főleg a hárfás a szegedi színház számára elérhetetlen messzeségben vannak. — A játék finomabb kidolgozása is hagyott hátra némi kívánnivalót, egészében azonban a közönség jól mulatott és a szereplőket sokszor hívta a lámpák elé. — A sikerben **Vég-helyi Iza**, **Máthé László** elsősorban, **Dalnoky Tessa**, **Latabár Rezső** mérsékeltbben osztoztak. — **Faludi** egy magyar dal betéjével tette melegebbé a bécsi és „antant“ levegőjű hangulatot. A betét megzavarta ugyan kissé a finale egyöntetűségét, de jól esett az egzotikusan bizarr hangszerelés közben megpihenni egypár mélabus akkordon.

m. k.

A PIROS VIRÁGOK ...

S látod nem nyílnak a piros virágok
Immáron a hegyek alatt.

Pedig de szép lett vón tavasszal,
Mikor nyíltak piros virágok,
Dalolni a hegyek alatt.
De szép lett volna vignevetve
Mindent s mindenkit elfeledve
Szeretni a hegyek alatt.

Mikor nyíltak piros virágok
— Tündér csók gyújtotta pirosra
A lángban égő szirmokat —
Mi álltunk, álltunk, álltunk egyre,
S a napok — jaj — rajtunk nevelve
Surrantak az erdők alatt.

Egy-egy csókszirmot mind letépett,
— De sok piros virág kidltott
Hiába — és tova haladt.
Csak néztük, néztük egyre nézve,
Mint csoda váró néz az égbe,
S ők tűntek az erdők alatt.

Mi csak a kézt a kézbe fogtuk
És vártuk, hogy tépje a másék,
És a nap tépte s úgy szaladt,
Mig végre mind, mind, mind letépve,
Bárgyu félszűnkre rá sem nézve
Surrant már az erdők alatt.

Nem nyílnak már piros virágok,
Hiában tépnénk most immáron.
Számunkra csak láttuk marad,
Hiában most már akardunk,
Ezer kóro neveti vágyunk
S az ősz a tar erdők alatt.

Látod, nem nyílnak — jaj — piros virágok
Immáron az erdők alatt ...

Asztalos Miklós.